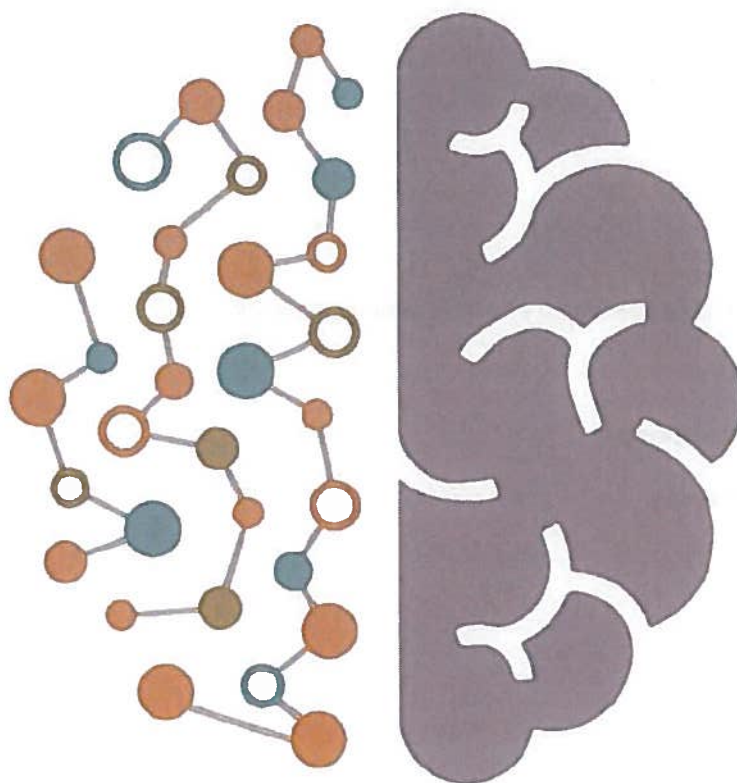

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

Weekly update Des-/misinformatie

Week 46, 4 t/m 10 NOVEMBER 2020

Inhoudsopgave

[1] Leeswijzer	3
[2] Inleiding	4
[3] 7-lagen model	5
[4] Conclusies	6
[5] Verdieping: media-aandacht en polarisatie van het netwerk	7
[6] Virusnarratief	13
[7] Rusland vs. EU narratief	15
[8] Vaccinatenarratief	15
Bijlagen	19

[1] Leeswijzer

In het eerste deel van dit product leest u een onderwerp ter verdieping. Deze week: Media-aandacht en polarisatie van het groeperingen binnen het netwerkoverzicht dat het LIMC vorige presenteerde. In het tweede gedeelte leest u de actuele updates van de drie gevestigde des-/misinformatie-narratieven: Het virusnarratief, het Rusland vs. EU narratief en het vaccinatenarratief. Het 5G-narratief wordt nog wel gemonitord, maar staat wegens een structurele afname van aandacht niet meer in dit product.

WHO WE ARE

- Het LIMC genereert in een **experimentele** vorm **situational awareness (SA)** en **situational understanding (SU)** voor het CLAS en civiele overheden over de COVID-19 crisis. Hierdoor worden militaire en civiele besluitvormingsprocessen gevoed met **inzicht** en waar mogelijk **handelingsperspectief**.
- Met het LIMC kan de Koninklijke Landmacht **ervaring opdoen** met het **samenbrengen van information manoeuvre** capaciteiten die **insight, foresight** en doorlopend **handelingsperspectief** bieden in drie dimensies (cognitief, virtueel en fysiek).

In dit product wordt gewerkt met een mate van waarschijnlijkheid in relatie tot de gegeven duiding, conclusies of beoordeling van de factoren van invloed. In de onderstaande tabel is de mate van waarschijnlijkheid toegelicht.

Terminologie	Confidence level
Zeer waarschijnlijk	Meer dan 90%
Waarschijnlijk	60-90%
Mogelijk	40-60%
Onwaarschijnlijk	10-40%
Zeer onwaarschijnlijk	Minder dan 10%

[2] Inleiding

Des-/misinformatie in relatie tot COVID-19 hebben een negatief effect op onze samenleving. De overheid wordt daar in toenemende mate mee geconfronteerd. Het duiden van des-/misinformatie in relatie tot COVID-19 is essentieel om snel te kunnen bepalen of, hoe en door wie gereageerd moet worden op een bepaald narratief. Als ondersteuning richt het LIMC zich op het interpreteren van beschikbare data en het schrijven van aanvullende *assessments*. Dit doet het LIMC aan de hand van de volgende hoofd- en deelvragen:

Hoofdvraag:

In hoeverre beïnvloedt des-/misinformatie in relatie tot COVID-19 de Nederlandse samenleving?

Deelvragen:

1. Wat zijn de heersende narratieven of thema's?
2. Wat is de invloed van des-/misinformatie in relatie tot COVID-19 op het openbaar bestuur?
3. Wat is de invloed van des-/misinformatie in relatie tot COVID-19 op de Nederlandse cohesie?

De vier heersende narratieven uit deelvraag 1 worden wekelijks gemonitord door het LIMC. Dit product schetst de ontwikkelingen die deze narratieven de komende drie maanden mogelijk door zullen maken. De verschillende narratieven zijn onderworpen aan een aantal analysetechnieken die tot *scenario building* leiden. Het resultaat hiervan is een overzicht van mogelijke toekomstscenario's per narratief voor de korte termijn (tot december 2020). Vervolgens worden er implicaties opgesteld en toegelicht aan de hand van het 7-lagen model (P.5)

Gezien de huidige juridische restricties op deze opdracht zijn wij beperkt in het monitoren van de scenario's. Het is voornamelijk niet mogelijk om bronmateriaal met persoonsgegevens te verwerken in onze analyses. Om deze reden zijn wij genooddaakt onze assessments hoofdzakelijk te baseren op berichtgeving in nieuwsmedia. Daarnaast beperken de juridische restricties het LIMC om de intentie van bronnen te onderzoeken. Het is hierdoor onmogelijk om te achterhalen of er sprake is van des-/misinformatie. Derhalve wordt in dit stuk enkel gesproken over des-/misinformatie.

Tot slot hebben we een drietal mogelijke scenario's opgenomen (zie bijlage 6) die gelden voor de middellange termijn (tot januari 2021). Deze scenario's zijn niet toegespitst op onze heersende narratieven maar behelzen de mogelijke impact van des-/misinformatie in zijn geheel. Dit is nodig om de termijn te kunnen verlengen naar zes maanden (de narratieven veranderen te snel om hierover op lange termijn uitspraken te doen) en om te voorkomen dat we eventuele nieuw opkomende narratieven over het hoofd zien door onze focus te veel op onze vier heersende narratieven te leggen.

[3] 7-lagen model

Sociale laag

Gevormd door de interactie van overheden, bedrijven, organisaties, militaire eenheden, netwerken en de eigen groep ten opzichte van andere groepen of individuen. Activiteiten gericht op het beïnvloeden van doelgroepen, zoals het verspreiden van des-/misinformatie vallen hieronder.

Cognitieve laag

Bestaat uit de perceptie, besluitvorming, overtuigingen en gemoedstoestand van individuen. De heersende narratieven worden gebruikt om de cognitieve laag te beïnvloeden.

Persona laag

Gekoppeld aan de menselijke laag kan een individu meerdere rollen en identiteiten hebben, zogeheten personas. Bij personas kan bijvoorbeeld worden gedacht aan trollaccounts of de digitale representatie van een actiegroep (zoals VirusWaarheid).

Logische laag

Omvat data, machinetaal, algoritmen, protocollen en instructies, die op hun beurt veelal gekoppeld zijn aan de onderliggende netwerkinfrastructuur. Onder de logische laag valt bijvoorbeeld het aanbieden van het 5G-netwerk door providers aan de afnemer.

Fysieke netwerk laag

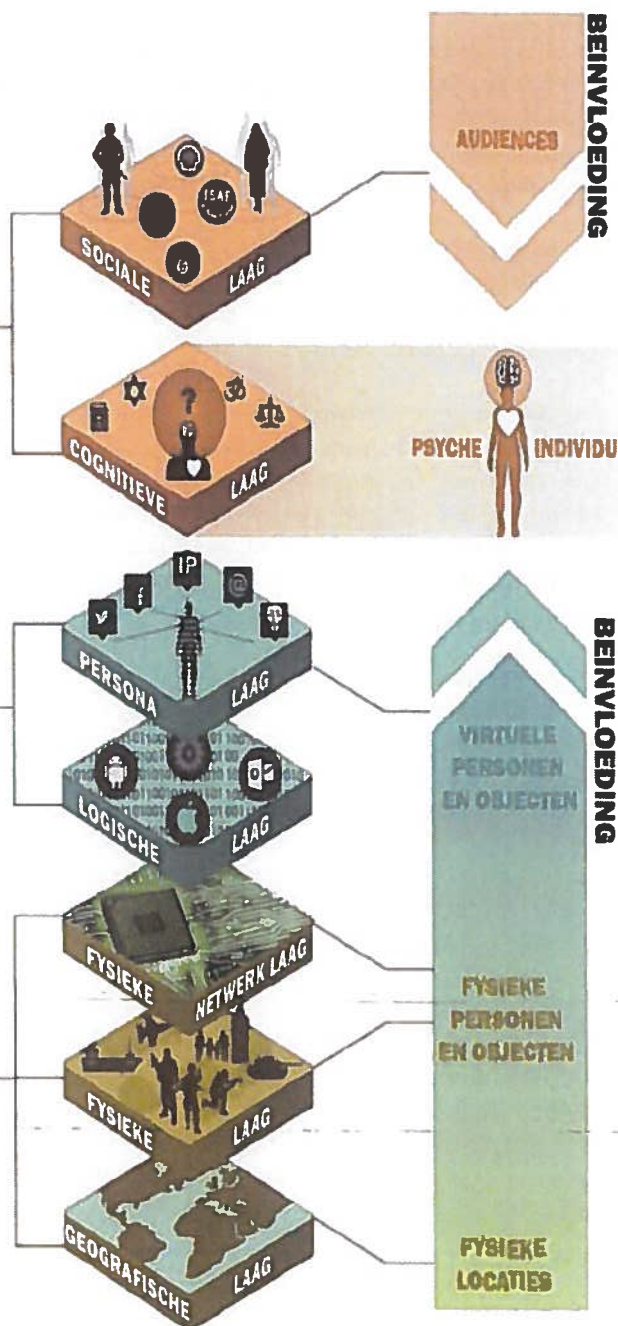
Omvat alle benodigde hardware en technische infrastructuur die een informatienetwerk vormt met bijbehorende fysieke connectoren, zoals zendmasten voorzien van 5G-techniek.

Fysieke laag

Omvat alle zichtbare fysieke personen, groepen en objecten in de 'echte wereld', zoals actiegroepen, demonstranten, (overheids-)gebouwen, etc.

Geografische laag

De fysieke plaats op de aarde en valt samen met de traditioneel fysiek-geografische militaire domeinen land, zee, lucht en ruimte. Het plaatst een gebeurtenis in tijd en ruimte. De geografische laag bestaat bijvoorbeeld uit testlocaties van vaccins of protestlocaties.

[4] Conclusies

Verdieping

Het is mogelijk dat (negatieve) media-aandacht in de (niet-)traditionele media leidt tot meer frictie tussen groeperingen die zich richten tegen de COVID-19 maatregelen van de overheid en hierbij (deels) des- en misinformatie verspreiden. Groeperingen die veel in de (niet-)traditionele media aan bod komen, worden mogelijk gezien als 'controlled opposition', oftewel behorende tot het establishment, door de rest.

Heersende narratieven

Het virusnarratief ontwikkelt zich richting het scenario "Noodzakelijk kwaad". Het vaccinatienarratief bevindt zich in het scenario "Einde crisis in zicht". Het Rusland vs. EU narratief bevindt zich in het scenario "Europa houdt stand".

- Het virusnarratief: Ontwikkeling van "Geen acceptatie" richting "Noodzakelijk kwaad"

De afgelopen week zijn de maatregelen verder aangescherpt. De nieuwe maatregelen duren in elk geval tot 19 november. Na die datum worden de maatregelen mogelijk afgeschaald naar de gedeeltelijke lockdown die op 14 oktober startte. De traditionele media hebben de nieuwe maatregelen geduid en uitgelegd, terwijl de alternatieve media nauwelijks aandacht besteedden aan de aanscherping van de maatregelen. De aandacht in de alternatieve media ging de afgelopen week vooral uit naar de Amerikaanse presidentsverkiezingen.

- Het vaccinatienarratief: "Einde crisis in zicht"

Het vaccinatienarratief heeft de afgelopen week geen ontwikkeling doorgemaakt. Het Amerikaanse/Duitse Pfizer vaccin heeft zijn eerste onderzoeksresultaten naar buiten gebracht. Het farmaceutisch bedrijf stelt dat het vaccin voor 90% effectief is, maar dat er meer resultaten nodig zijn om dit te bevestigen. In de traditionele media ontkracht een enkel bericht de verspreide des-/misinformatie over vaccins in de alternatieve media. Alternatieve media beweerden dat een RNA-vaccin (zoals het vaccin van Pfizer) zou leiden tot een permanente verandering en/of beschadiging van het DNA. Traditionele media tonen aan de hand van verschillende onderzoeken aan dat een dergelijk vaccin hier niet toe in staat is.

- Het Rusland vs. EU narratief: "Europa houdt stand"

Er zijn geen veranderingen wat betreft de eensgezindheid onder de EU-lidstaten in vergelijking met vorige week. Enkele internationale media berichten dat Hongarije kleine aantallen van het Russische Sputnik-V vaccin heeft aangekocht, maar de EU heeft hier nog niet op gereageerd. Er zijn geen ontwikkelingen met betrekking tot de aandacht voor Russische desinformatie in de (niet-)traditionele media. In de alternatieve media publiceerde 'De Andere Krant' op 4 november een nieuwe editie. Het is nog onduidelijk wat het effect is van de fysieke verspreiding van de krant.

[5] Verdieping: media-aandacht en polarisatie van het netwerk

Inleiding

In de verdieping van 'Weekly update: week 44' werd geconcludeerd dat groeperingen binnen het netwerk¹ (zie bijlage 1, pagina 20) gebruikmaken van de COVID-19 crisis. De COVID-19 crisis werkt waarschijnlijk als verbindende factor tussen de verschillende groeperingen, die uiteenlopende doelen en handelswijzen hebben. Echter worden acties van groeperingen regelmatig negatief belicht in de (niet-)traditionele media, waardoor samenwerking tussen de overige groeperingen mogelijk onder druk komt te staan. Deze overige groeperingen willen waarschijnlijk niet met negatieve acties zoals opruiing en intimidatie geassocieerd worden.² De [REDACTED] wordt regelmatig negatief belicht in de (niet-)traditionele media. Een columnist van het AD noemde hem een [REDACTED] en [REDACTED].³ Naar eigen zeggen ondervindt [REDACTED] zelf ook de effecten van het negatief belichten van de groepering in de (niet-)traditionele media. Toen er een ruit van zijn huis werd ingegooid verklaarde [REDACTED] dat er mogelijk een verband bestaat tussen negatieve media-aandacht voor 'Viruswaarheid' en deze geweldadige actie.⁴

Enerzijds verbindt de COVID-19 crisis de groeperingen, anderzijds zijn er talloze verschillen in doelen en handelswijzen die zorgen voor frictie. Wanneer media aandacht schenken aan deze conflicterende doelen en handelswijze, leidt dit mogelijk tot wrijving tussen groeperingen. Om inzicht te krijgen in de mate van verbinding tussen de groeperingen, is het van belang factoren die samenwerking in de weg staan in kaart te brengen.

De vraag van de verdieping luidt dan ook: in hoeverre ontstaat er wrijving tussen groeperingen binnen het netwerk vanwege aandacht in de (niet-)traditionele media?

Voor de verdieping is er gekeken naar groeperingen dan wel platformen die regelmatig in de (niet-)traditionele media belicht worden (zie figuur 1). Deze groeperingen zijn 'Viruswaarheid', 'QAnon', en [REDACTED] nl. 'Viruswaarheid' wordt regelmatig genoemd in de media vanwege de vele demonstraties en acties tegen COVID-19 maatregelen. 'QAnon' werd recentelijk veelvuldig genoemd in de (niet-)traditionele media vanwege de eerste grote demonstratie van de groepering in Nederland en doordat sociale media platformen content van de groepering verwijderd.⁵ De groepering was al bekend in de Verenigde Staten. De [REDACTED] nl' geniet veel-naamsbekendheid vanwege zijn geschiedenis bij Nederlandse TV-zenders, waardoor hij regelmatig in de (niet-)traditionele media verschijnt met zijn nieuwe platform [REDACTED] nl'.

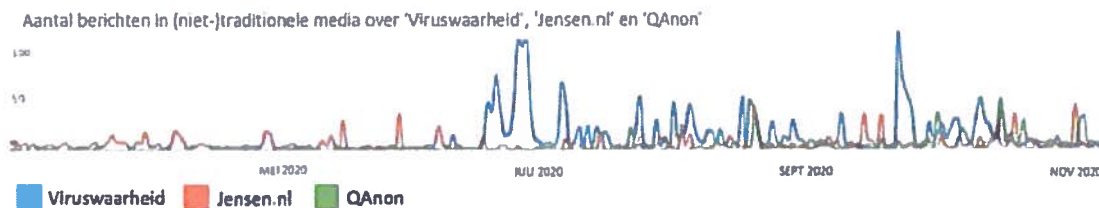
¹ Netwerk: dit betreft het netwerkoverzicht van 'weekly update: week 44'. Dit netwerk betreft slechts een eerste zoekslag van groeperingen en platformen die deels des /misinformatie verspreiden.

² <https://nos.nl/artikel/2350846-dreigtelefoontjes-en-intimidatie-zorgpersoneel-verzet-tegen-coronaregels-wordt-grimmiger.html> (Geraadpleegd op 8 november 2020)

³ <https://www.ad.nl/binnenland/xxx-is-de-moderne-sekteleider-die-onze-samenleving-in-gevaar-brengt~a67e6b13/> (Geraadpleegd op 8 november 2020)

⁴ <https://www.hartvannederland.nl/nieuws/2020/ruit-dansschool-xxx-ingegooid/> (Geraadpleegd op 8 november 2020)

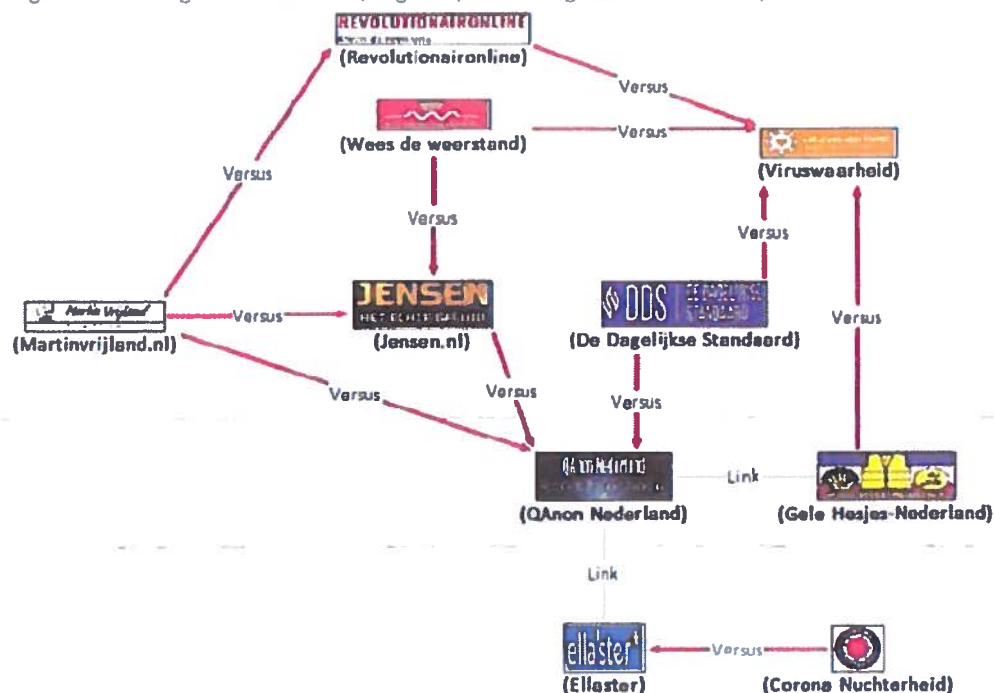
⁵ <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2349814-amerikaanse-complottheorie-qanon-ook-in-nederland-in-opkomst.html> (Geraadpleegd op 10 november 2020)

Figuur 1: In bovenstaande grafiek is te zien dat 'Viruswaarheid', [REDACTED] en 'QAnon' regelmatig in de (niet-)traditionele media worden genoemd. 'Viruswaarheid' wordt het vaakst genoemd in berichtgeving (Bron: Coosto; geraadpleegd op 9 november 2020).⁴

Conclusie

Het is mogelijk dat (negatieve) media-aandacht in de (niet-)traditionele media leidt tot meer frictie tussen groeperingen, wat zich uit in polarisatie binnen het netwerk. Ten eerste worden groeperingen die veel in de (niet-)traditionele aan bod komen door de overige groeperingen mogelijk gezien als 'controlled opposition', oftewel deel uitmakend van het establishment. Ten tweede is het mogelijk dat, om niet geassocieerd te worden met negatieve media-aandacht, gematigde groeperingen zich distantiëren van extremere groeperingen. Voornamelijk groeperingen die extremere acties ondernemen worden negatief belicht in de (niet-)traditionele media. Echter, het aantal kritische uitspraken van groeperingen onderling is vrij laag (zie figuur 2). Mogelijk verbindt de COVID-19 crisis groeperingen voornamelijk voldoende om (nog niet) veelvuldig kritiek te uiten op elkaar.

Figuur 2: Groeperingen en platformen uit het netwerk die onderling kritiek op elkaar uiten. Elf keer is er kritiek geuit op een groepering, terwijl er in totaal 63 unieke verbanden tussen groeperingen en platformen zijn gevonden in het tot nu toe bekende netwerk. De kritiek wordt voornamelijk geuit tussen gematigde groeperingen en platformen (bijvoorbeeld 'De Dagelijkse Standaard', [REDACTED]) en extremere groeperingen en platformen (bijvoorbeeld 'WeesDeWeerstand', en 'QAnon'). Uitersten binnen het spectrum uiten kritiek op elkaar.

Het is mogelijk dat als groeperingen aandacht krijgen in de (niet-)traditionele media, zij veroordeeld worden als 'controlled opposition' door extremere groeperingen en platformen

'Viruswaarheid', een van de grootste en meest bekende groeperingen die zich verzetten tegen het overheidsbeleid gedurende de COVID-19 crisis, ondervindt kritiek vanuit verschillende groeperingen en platformen. Vanwege georganiseerde activiteiten tegen de overheid heeft 'Viruswaarheid' relatief veel aandacht gekregen in de (niet-)traditionele media. Daarnaast heeft [REDACTED] de traditionele media als podium gebruikt om zijn boodschap te verspreiden.⁷ Vanwege deze media-aandacht is 'Viruswaarheid' door andere groeperingen zoals 'WeesDeWeerstand' [REDACTED] n' getypeerd als 'controlled opposition'. Daarmee wordt bedoeld dat 'Viruswaarheid' door de overheid zou zijn opgericht om de tegenstanders van het overheidsbeleid te controleren en te beïnvloeden ten gunste van de overheid.⁸ De groepering 'WeesDeWeerstand' heeft dit, via het platform 'RevolutionairOnline', herhaaldelijk benadrukt.^{9 10 11} In berichtgeving op [REDACTED] n', 'WeesDeWeerstand', 'RevolutionairOnline' en reacties op 'CommonSense TV' krijgt naast 'Viruswaarheid' ook [REDACTED] n' het verwijt op de hand te zijn van de overheid.^{12 13} In een bericht specifiek gewijd aan [REDACTED] n' stelt 'WeesDeWeerstand' dat [REDACTED] n' de 'belangrijkste' onderwerpen niet behandelt, omdat dan de echte waarheid over het overheidsbeleid boven water zou komen.¹⁴

Toch zijn de onderlinge verhoudingen tussen bovenstaande groeperingen niet alleen slecht. Zowel 'WeesDeWeerstand' als [REDACTED] n' uiten kritiek op 'Viruswaarheid' en [REDACTED] n' maar delen tegelijkertijd content van hen.

Het is mogelijk dat extremere groeperingen die in de traditionele media komen kritiek krijgen van groeperingen en platformen omdat zij negatieve aandacht genereren

De traditionele media besteden tijdens de COVID-19 crisis aandacht aan groeperingen die extreem zijn in hun opvattingen en/of activiteiten. Een duidelijk voorbeeld is 'QAnon', de groepering die de overheid beschuldigt van samenzwering, corruptie en pedofilie en waarvan aanhangers bedreigingen hebben geuit richting politici. Doordat 'QAnon' zich aan de extreme kant van het spectrum van het netwerk bevindt, en daardoor relatief veel aandacht krijgt in de traditionele media, ondervindt 'QAnon' kritiek vanuit meer gematigde groeperingen. Platformen aan de gematigde kant van het spectrum van het netwerk zoals 'De Dagelijkse Standaard' en [REDACTED] n' distantiëren zich van de uitspraken van 'QAnon'. 'De Dagelijkse Standaard' bericht met regelmaat kritisch over de overheidsaanpak van de COVID-19 crisis, maar zet zich af tegen de standpunten van 'QAnon'.^{15 16} [REDACTED] n' sluit zich aan bij het aan 'QAnon' verbonden 'trumpisme', maar gaat niet in op 'QAnon' zelf. Mogelijk wil [REDACTED] n' de associatie met QAnon voorkomen, om niet weggezet te worden als extreem.^{17 18 19}

⁷ <https://www.nporadio2.nl/xxx/gemist/video/20022/2020-10-22-the-daily-beeely-2210-met-xxx-xxx-in-de-studio> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

⁸ <https://corona-nuchterheid.nl/2020/07/26/controlled-opposition/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=u1Qr4Mdy-sg> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=g1Bf1tTkM58> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹¹ <https://revolutionaironline.com/nieuwe-bewijzen-controlled-opposition-roi-xxx-hij-is-gebracht-door-cafe-weltschmerz-dat-in-handen-is-van-xxxx-mafia/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹² <https://www.xxxx.nl/nieuws-analyses/xxxxx-de-gefluge-dubbelrol-van-gecontroleerde-oppositie/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹³ <https://commonsenseiv.nl/forum-cstv/topic/zinvolle-acties/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹⁴ <https://revolutionaironline.com/xxxx-het-echte-geluid-xxx-durft-niets-te-zeggen-over-de-corona-crisis-en-valt-compleet-door-de-mand/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹⁵ <https://www.dagelijksestandaard.nl/2018/08/met-de-opkomst-van-het-trumpisme-komt-ook-de-opkomst-van-groep-complotdenkers-qanon/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹⁶ <https://www.dagelijksestandaard.nl/2020/09/xxx-xxx-wil-heet-na-nieuwsuut-confrontatie-met-complottheorie-qanon/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹⁷ <https://www.xxxx.nl/show-195/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹⁸ <https://www.xxxx.nl/god-bles-xxxx-show-230/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)

¹⁹ https://www.xxxx.nl/gaat-weer-winnen-de-xxxx-show-210/?fb_comment_id=3226956100722517_3363052893779503 (Geraadpleegd op 6 november 2020)

'Viruswaarheid' ontvangt gelijksoortige kritiek. Nadat 'Viruswaarheid' in september suggereerde om een verzorgingstehuis lastig te vallen door middel van dreigtelefoontjes, werd er kritisch gereageerd door 'Gele Hesjes Nederland'. 'Gele Hesjes' stelde: "Viruswaarheid kent god noch gebod" en noemde de voorman van de groepering een 'sekteleider'.²⁰ Gele Hesjes verwees vervolgens naar een artikel geplaatst door 'De Dagelijkse Standaard', waarin de actie van 'Viruswaarheid' sterk werd veroordeeld.²¹ Waarschijnlijk conflicteerde deze actie van 'Viruswaarheid' met de ideologische doelstellingen van Gele Hesjes, die beweren op te komen voor de ouderen en kwetsbaren in Nederland. Zorgpersoneel in verzorgingstehuizen lastigvallen past daar niet bij.²²

Desalniettemin betreft het geen openlijke strijd tussen de verschillende groeperingen en platformen. Ook in bovenstaande gevallen delen groeperingen en platformen elkaars content. Waarschijnlijk gebruiken zij enkel elkaars content wanneer dit hun eigen doelen dient. Content die aansluit bij de eigen doelstellingen wordt gedeeld, content die niet aansluit bij de eigen doelstellingen wordt veroordeeld of bewust weggelaten.

Mogelijk zijn groeperingen zich bewust van het effect van negatieve media-aandacht. Niet altijd worden acties opgeëist door initiatiefnemers. Zo is het vooralsnog onduidelijk wie een sociale media actie, gestart op 1 november, initieerde. Daarbij kaapten COVID-19 sceptici de hashtag #ditismijnzorg van de artsenfederatie KNMG (zie figuur 3). Onder deze hashtag delen COVID-19 sceptici hun zorgen over de gevolgen van de COVID-19 maatregelen, terwijl het KNMG met deze hashtag juist zorgpersoneel een hart onder de riem wilde steken.²³ Deze actie is veelvuldig negatief benoemd in het medialandschap (zie figuur 4). Eerder ontstond er veel ophef over de hashtag #ikdoenietmeermee. Deze actie is ontstaan in een WhatsAppgroep opgericht door [REDACTED] maar hij benadrukte dat hij niet [REDACTED] van de hashtag #ikdoenietmeermee was. Wie dat wel is, is onbekend.²⁴

²⁰ <https://www.gelehesjesnederland.nl/info/megamitklapper-xxx-beveelt-zn-viruswaaninnige-volgers-om-verzorgingstehuis-te-stalken> doe-opdracht/ (Geraadpleegd op 6 november 2020)
²¹ <https://www.dagelijksestandaard.nl/2020/09/megamitklapper-xxx-beveelt-zn-viruswaaninnige-volgers-om-verzorgingstehuis-te-stalken> doe-opdracht/ (Geraadpleegd op 6 november 2020)
²² <https://www.gelehesjes-nederland.nl/manifest-2019/> (Geraadpleegd op 6 november 2020)
²³ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/virusontkenners-en-andere-coronasceptici-kapen-steunactie-voor-zorgmedewerkers~b0e8bc3f/> (Geraadpleegd op 8 november 2020)
²⁴ <https://www.hartvannederland.nl/nieuws/2020/oproep-ikdoenietmeermee-viruswaarheid/> (Geraadpleegd op november 2020)

Voorbeelden van actieposters

**IK ZEUR NIET
IK JAMMER NIET
IK STEL ME NIET AAN
IK DRAAG HEM GEWOON!**

Originele campagne

**ZULLEN MIJN
KINDEREN NOG
WEL EEN LEUKE
TOEKOMST HEBBEN?**

Gekaapte campagne

#DITISMIJNZORG

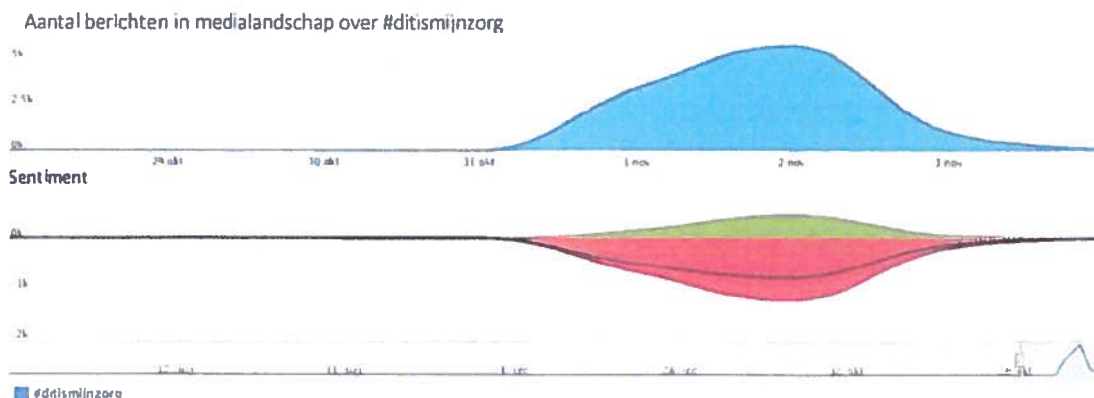
#DITISMIJNZORG

**IK DRAAG
EEN MONDKAP
HELP DE ZORG VOOR ONS ZORGEN**

Originele campagne

DITISMIJNZORG.NL

Figuur 3: Voorbeelden van de gekaapte actie '#ditismijnzorg' die niet opgeëist werd. (Bron: Commonsense.tv en medischcontact.nl)

Figuur 4: De hashtag #ditismijnzorg wordt voornamelijk negatief benoemd in het medialandschap. (bron: Coosto, geraadpleegd op 9 november 2020).²⁵

Relativering

Het is waarschijnlijk dat onderlinge kritiek binnen het netwerk niet altijd zichtbaar is in het medialandschap. Dit komt doordat kritiek veelal geuit wordt op sociale media platformen. Echter betreft dit vaak kritiek van volgers van groeperingen. De kritiek van volgers is minder van belang dan uitingen van de groeperingen zelf. De groeperingen zelf doen de meeste uitspraken op eigen platforms.

Daarnaast is er slechts een beperkt aantal kritische berichten gevonden van groeperingen binnen het netwerk. Er zijn slechts elf kritische verbanden gevonden waar in momenteel 63 unieke verbanden bekend zijn tussen groeperingen (zie figuur 2). Waarschijnlijk weegt COVID-19 als verbindende factor zwaarder dan de frictie tussen groeperingen.

Prognose

Het is mogelijk dat er in toenemende mate polarisatie ontstaat binnen het netwerk van organisaties die zich richten tegen de COVID-19 maatregelen van de overheid en hierbij (deels) des- en of misinformatie verspreiden. Binnen het netwerk zijn gematigde groeperingen en meer extreme groeperingen actief. Gematigde groeperingen dan wel platformen zullen zich mogelijk in toenemende mate distantiëren van extremere groeperingen als media-aandacht voor extreme acties toeneemt.

Implicatie

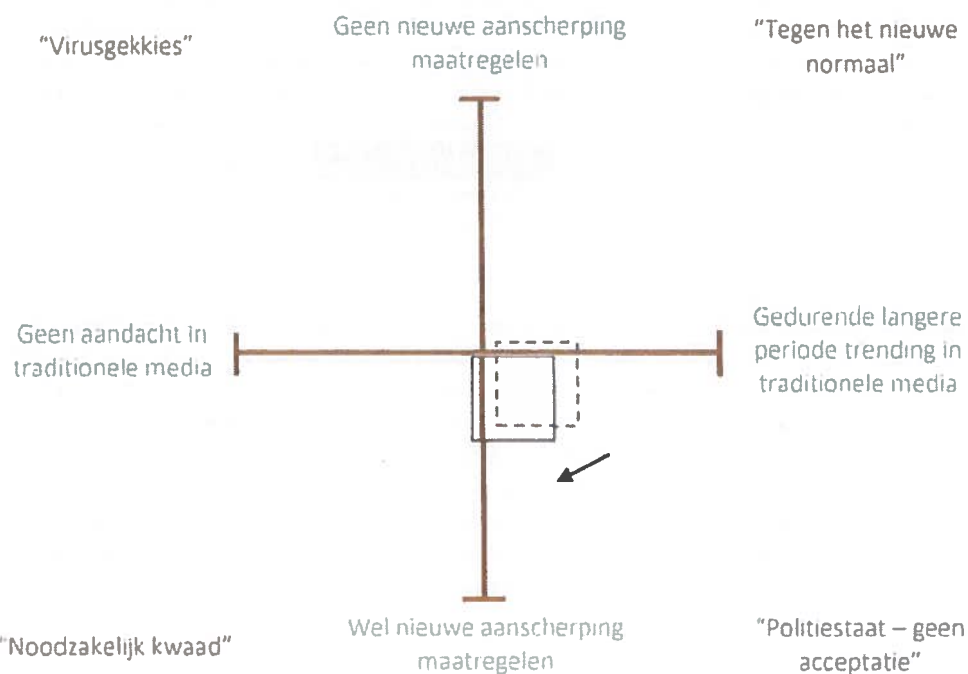
Het is mogelijk dat de groeperingen binnen het netwerk steeds bewuster zullen omgaan met media-aandacht. Zij zullen mogelijk toekomstige acties niet opeisen, omdat (negatieve) media-aandacht zorgt voor minder samenwerking tussen groeperingen en platformen. Blootstelling aan (negatieve) media-aandacht leidt mogelijk tot het label 'controlled opposition', of het distantiëren van andere groeperingen en platformen van acties.

Daarnaast is het moeilijker om aan te geven welke groeperingen actief zijn in het netwerk. Eerder werd al geconstateerd dat groeperingen waarschijnlijk in toenemende mate gebruik gaan maken van niet toegankelijke platformen zoals gesloten Telegrampagina's (zie verdieping van weekly update week 45). Dit leidt tot minder inzicht in de werking van het netwerk. Als acties in toenemende mate niet aan groeperingen geattribueerd kunnen worden, is de werking van het netwerk minder inzichtelijk.

²⁵ 20201109 GV LIMC mediaenwebcarorapportage_onderwerpen wk4G_desinfo_005A

[6] Virusnarratief

Dit betreft de uitkomst van een kwalitatieve analyse. Derhalve is er geen schaalverdeling zichtbaar op het assenkruis.

Samenvatting: Virusnarratief

Het narratief gaat over de invloed van pseudowetenschappelijk onderzoek op de publieke opinie over de getroffen maatregelen tegen COVID-19. Het omvat alle des-/misinformatie die gebruikt wordt als verzet tegen het huidige COVID-19-beleid (zie voor volledig narratief bijlage 2).

Subconclusie: "Geen-acceptatie" richting "Noodzakelijk kwaad"

Op 3 november zijn de maatregelen verder aangescherpt. De nieuwe maatregelen duren in elk geval tot 19 november. Na die datum worden de maatregelen mogelijk afgeschaald naar de gedeeltelijke lockdown die op 14 oktober startte.²⁶ Het kabinet besluit op dinsdag 10 november of de ingezette daling van het aantal besmettingen voldoende is om extra (regionale) maatregelen uit te sluiten.²⁷

²⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nieuws/2020/11/03/tijdelijke-verzwaring-van-de-gedeeltelijke-lockdown> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

²⁷ <https://nos.nl/artikel/2355465-nog-geen-avondklok-in-regio-s-met-veel-corona-dinsdag-meer-duidelijkheid.html> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

[6] Virusnarratief

De nieuwe maatregelen die het kabinet de afgelopen week afkondigde, werden geduid door de traditionele media. De paradox dat de maatregelen werden aangescherpt terwijl de besmettingen afnamen, werd verklaard door onder andere Trouw en RTL Nieuws. Zij stelden bijvoorbeeld dat de besmettingen sneller dienen af te nemen omdat de druk op de zorg nog te groot is.^{29, 29} In de alternatieve media is nauwelijks gereageerd op de nieuwe maatregelen. De aandacht ging de afgelopen week vooral uit naar de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Platformen als 'Xandernieuws' en 'WeesdeWeerstand' berichtten veelvuldig over het 'onrecht' dat [REDACTED] is aangedaan via zogenaamde verkiezingsfraude.^{30, 31} Het is mogelijk dat de alternatieve media door de nasleep van de Amerikaanse verkiezingen ook de komende week minder berichten over COVID-19.

Implicatie: Mogelijke opleving zichtbaar in virtuele en fysieke dimensie

Het is mogelijk dat groeperingen twijfel over en kritiek op de nieuwe maatregelen gebruiken om het narratief te doen opleven. Doordat de traditionele media des-/misinformatie veroordelen en doordat de grotere sociale media platformen des-/misinformatie weren, verschuiven groeperingen hun berichtgeving naar alternatieve platformen in de virtuele dimensie (zie verdieping week 45). Het is mogelijk dat sommige groeperingen en platformen media-aandacht juist willen vermijden, en daardoor acties in de fysieke dimensie niet opeisen of zich beperken tot activiteiten in de virtuele dimensie (zie verdieping hierboven). Echter, om hun boodschap alsnog te verspreiden via de traditionele media, zijn er ook groeperingen die mogelijk activiteiten in de fysieke dimensie ondernemen (zoals demonstraties of ongehoorzaamheid ten aanzien van de maatregelen).

²⁹ <https://www.trouw.nl/binnenland/gaan-de-extra-maatregelen-werken-de-verschillen-met-het-voorjaar-zijn-bizar~bic6d458/>

(Geraadpleegd op 9 november 2020)

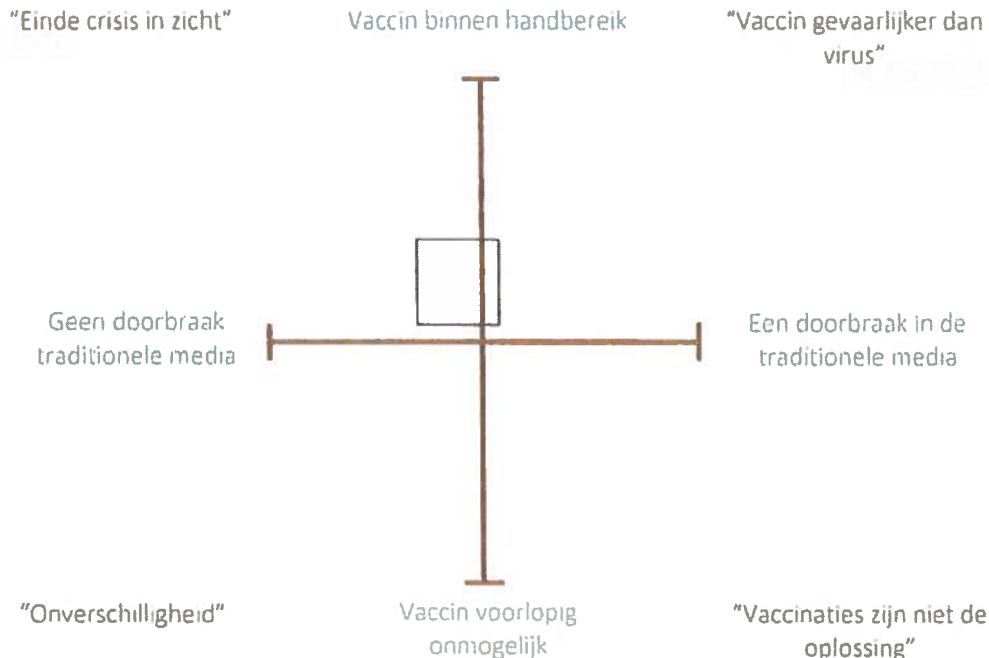
³⁰ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5194235/nieuwe-maatregelen-waarom-doet-het-kabinet-dat> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

³¹ <https://www.xandernieuws.net/uncategorized/couppoging-tegen- en-feit-plotseling-honderdduizenden-stemmen-voor-> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

³² <https://www.weesdeweerstand.nl/zaterdagavond-7-nov-19-00-u-udw-kantelpunt-live-youtube/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

[7] Vaccinatenarratief

Dit betreft de uitkomst van een kwalitatieve analyse. Derhalve is er geen schaalverdeling zichtbaar op het assenkruis.

Samenvatting: Vaccinatenarratief

Dit narratief trekt de veiligheid van vaccins in het algemeen in twijfel. Het narratief richt zich voornamelijk op de gezondheidsrisico's van vaccins en een onverantwoorde, te snelle ontwikkeling van vaccins. Het narratief is ontstaan uit de theorie dat [REDACTED] een vaccin zou gebruiken om de wereldbevolking te beïnvloeden (zie voor volledig narratief bijlage 4).

Subconclusie: "Einde crisis in zicht"

De Amerikaanse farmaceut Pfizer heeft zijn eerste onderzoeksresultaten gepubliceerd. Pfizer stelt dat de resultaten uitwijzen dat het vaccin, aangekocht door de EU, voor 90% effectief is. Pfizer is optimistisch, omdat het vaccin hiermee effectiever blijkt dan verwacht. Er zijn echter meer gegevens nodig om de resultaten te bevestigen. Experts op het gebied van vaccinaties stellen dan ook dat het nog te vroeg is om conclusies te trekken.^{32 33} De eerste vaccinatieprogramma's van de diverse potentiële COVID-19 vaccins staan momenteel gepland voor begin 2021.³⁴

Volgens Deense autoriteiten kan de effectiviteit van vaccins op termijn mogelijk worden verlaagd door een nieuwe, gemuteerde variant van het COVID-19 virus. Deze variant is waarschijnlijk afkomstig van Deense nertsenfokkerijen. Deense autoriteiten stellen dat onderzoek uitwijst dat antilichamen, die het virus bestrijden, minder goed aanslaan bij deze variant van het COVID-19 virus. Wat de gevolgen van de mutatie zijn moet nog blijken, omdat de mate van verspreiding van het gemuteerde virus onduidelijk is en aanvullend virologisch onderzoek nodig is.

³² <https://www.nu.nl/coronavirus/6089267/eerste-onderzoeksresultaten-coronavaccin-pfizer-laten-90-procent-effectiviteit-zien.html> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

³³ <https://www.trouw.nl/binnenland/een-hoopgevend-corona-vaccin-brengt-de-beurzen-in-jubelstemming-maar-experts-zijn-voorzichtig~b21a0c0f/> (Geraadpleegd op 10 november 2020)

³⁴ <https://www.bbc.com/news/health-51665497> (Geraadpleegd op 2 november 2020)

[7] Vaccinatienarratief

Uit voorzorg zal er in Denemarken een massale ruiming van nertsen plaatsvinden.^{35 36 37 38} De [REDACTED] stelt dat er in Nederland geen signalen zijn dat het virus zich heeft gemuteerd in nertsen. Het kabinet besloot eerder dat nertsbedrijven in Nederland in maart moeten sluiten vanwege het grote aantal COVID-19 besmettingen onder nertsen.³⁹

Des-/misinformatie over toekomstige COVID-19 vaccins wordt voornamelijk verspreid via de alternatieve media. Op 10 november werd bekend dat een Braziliaanse deelnemer aan een Chinees vaccinonderzoek is overleden. Het is nog onduidelijk of het vaccin de dood van de deelnemer heeft veroorzaakt. Mogelijk wordt dit bericht in de komende week gebruikt om het narratief te doen opleven in de alternatieve media. Op dit moment circuleren er in de alternatieve media berichten dat een RNA-vaccin⁴⁰ genetisch materiaal inbrengt en daardoor permanente verandering en/of beschadiging van het DNA tot gevolg heeft.^{41 42 43 44} Twee van de huidige tien potentiële COVID-19 vaccins zijn RNA-vaccins: het Pfizer vaccin en het Moderna vaccin. Aan de hand van verschillende onderzoeken tonen traditionele media echter aan dat een RNA-vaccin chemisch gezien niet in staat is het DNA te veranderen.^{45 46 47 48}

Implicatie. Des-/misinformatie waarschijnlijk gericht op uitvergroten onduidelijkheid effectiviteit Acties in de sociale laag van het 7-lagen model, zoals transparante berichtgeving over testresultaten en waarborging van de veiligheid, zorgen er waarschijnlijk voor dat aandacht voor het narratief afneemt. Groeperingen gebruiken des-/misinformatie, bijvoorbeeld over RNA-vaccins, waarschijnlijk om reeds bestaande onduidelijkheid en twijfel over de effectiviteit en veiligheid van diverse vaccins te versterken. Dat kan er voor zorgen dat het narratief opleeft in de virtuele dimensie. Mogelijk veroorzaakt de bekendmaking van de eerste onderzoeksresultaten van het Pfizer vaccin een opleving, bijvoorbeeld omdat het Pfizer vaccin een RNA-vaccin is. Het is echter te vroeg om dat te concluderen. Een eventuele opleving uit zich mogelijk ook in acties in de fysieke dimensie, zoals de verspreiding van alternatieve kranten, bladen en folders die ingaan op de effectiviteit en gevaren van vaccins. Op deze manier leidt des-/misinformatie mogelijk op de lange termijn tot een mogelijk lagere vaccinatiebereidheid met betrekking tot een COVID-19 vaccin.

³⁵ <https://www.nu.nl/coronavirus/6088887/vijf-vragen-over-de-mutaties-in-het-coronavirus-bij-deense-nertsen.html> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

³⁶ <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/06/denen-ruimen-nertsen-om-vaccin-te-redden-a1019060> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

³⁷ <https://www.nu.nl/coronavirus/6088397/denemarken-ruimt-alle-17-miljoen-nertsen-vanwege-mutatie-in-coronavirus.html> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

³⁸ <https://www.bbc.com/news/science-environment-54867653> (Geraadpleegd op 10 november 2020)

³⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/openbaar-en-dagelijks-leven/dieren/nertsen> (Geraadpleegd op 10 november 2020)

⁴⁰ Een RNA vaccin bestaat uit genetische informatie die bij injectie het lichaam de viruseiwitten zelf kan laten aanmaken. Deze viruseiwitten bevatten daardoor niet het schadelijke virusdeel, waardoor het lichaam antistoffen aanmaakt tegen het viruseiwit zonder het virus in zich te hebben.

⁴¹ <https://www.xander nieuws.net/algemeen/weer-een-arts-die-waarschuwt-voor-het-dna-veranderende-covid-19-vaccin/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁴² <https://www.dlmplus.nl/2020/07/05/corona-vaccin-moet-ons-dna-gaan-veranderen/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁴³ <https://www.ninelornieuws.nl/dringende-wake-up-call-coronavaccin-verandert-ons-dna/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁴⁴ <https://www.gelethesjes-nederland.nl/kunde/horror-ingredienten-van-de-covid-negent-en-vaccinatie/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁴⁵ <https://www.nu.nl/nuchekt/6087975/nuchekt-mogelijk-coronavaccin-maakt-je-niet-genetisch-gemodificeerd.html> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁴⁶ https://www.researchgate.net/publication/335373402_Three_decades_of_messenger_RNA_vaccine_development (Geraadpleegd op 9 november 2020)

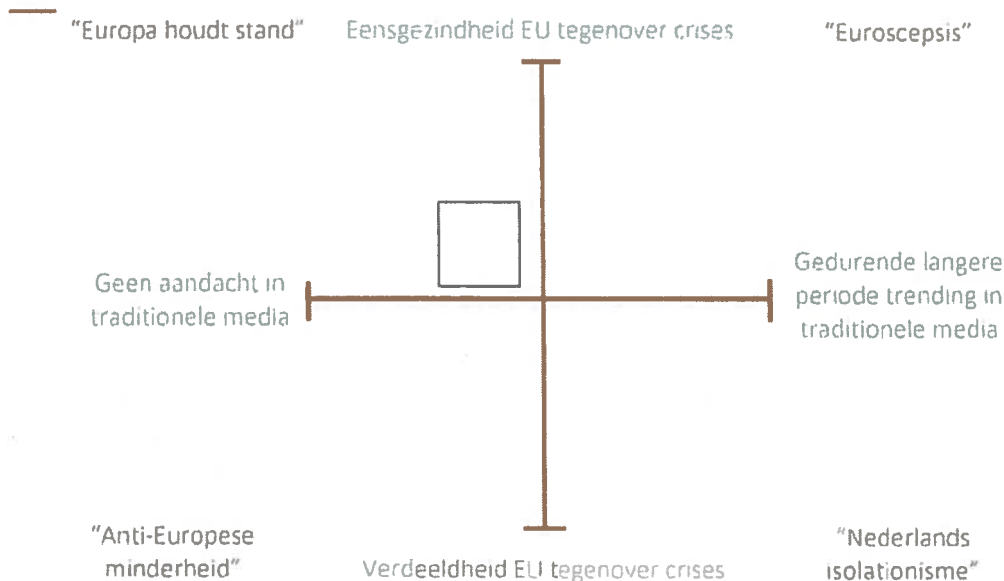
⁴⁷ <https://sciencefeedback.co/claimreview/contrary-to-popular-claim-on-social-media-rna-vaccines-do-not-alter-our-dna/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁴⁸ https://www.volkskrant.nl/wetenschap/de-vaccins-komen-eraan-dit-zijn-de-kanshebbers_100de0bd/?referent=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

(Geraadpleegd op 9 november 2020)

[8] Rusland vs. EU narratief

Dit betreft de uitkomst van een kwalitatieve analyse. De halve is er geen schaalverdeling zichtbaar op het assenkruis.

Samenvatting: Rusland vs. EU narratief

Het narratief gaat over het actief verspreiden van desinformatie door aan Rusland gelieerde partijen met als doel maatschappelijke verdeeldheid te creëren binnen de EU. In het narratief wordt Nederland zelf niet direct als doelwit gezien maar kunnen Nederlandse belangen in het buitenland wel geschaad worden door desinformatie (zie voor volledig narratief bijlage 3).

Subconclusie: "Europa houdt stand"

Er zijn geen veranderingen wat betreft de eensgezindheid onder de EU-lidstaten in vergelijking met vorige week. De regeringsleiders van de EU-lidstaten hebben afgesproken om op 19 november een nieuwe virtuele vergadering te houden over de COVID-19 crisis. Dit gebeurt in navolging van het eerdere overleg op 29 oktober. Mogelijk worden er tijdens de tweede vergadering concrete afspraken gemaakt over de gezamenlijke bestrijding van de COVID-19 crisis.⁴⁹ Er zijn echter ontwikkelingen die erop wijzen dat niet alle regeringsleiders eensgezind zijn. Enkele internationale media berichten namelijk dat Hongarije het Russische Sputnik-V vaccin heeft aangekocht. De aankoop van het Russisch vaccin door Hongarije is in strijd met de EU-richtlijnen, die de lidstaten verzoeken alleen gebruik te maken van door de EU-aangekochte vaccins.⁵⁰ Het gaat om de levering van een klein aantal doses Sputnik-V, bestemd voor "klinisch onderzoek".⁵¹ Als Rusland klaar is om het vaccin op grote schaal te exporteren maakt Hongarije aanspraak op meer doses. Daarnaast zijn Hongarije en Rusland in gesprek over de aankoop van een Hongaarse licentie voor de lokale productie van Sputnik-V.^{52 53} Er is nog geen officiële reactie vanuit de EU op de aankoop van het Sputnik-V vaccin door Hongarije.

⁴⁹ https://www.europa-nu.nl/id/vldgqhStjay5/nieuws/roep_t_regeringsleiders?ctx=vg9il2ssv4y1&tab=0 (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁵⁰ https://ec.europa.eu/health/vaccination/overview_en (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁵¹ <https://www.nytimes.com/budapest/brussels-on-potential-collision-course-as-hungary-says-it-will-import-russian-covid-19-vaccine-despite-eu-objections/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁵² <https://hungarytoday.hu/russian-vaccine-available-hungary-decides-to-buy-russian-sputnik-v-vaccine> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

⁵³ <https://dailynewshungary.com/coronavirus-hungary-in-vaccine-talks-with-china-russia-israel/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

[8] Rusland vs. EU narratief

Er zijn geen ontwikkelingen met betrekking tot de aandacht voor Russische desinformatie in de (niet-)traditionele media. De traditionele media berichten dat Britse inlichtingendiensten Russische desinformatie gericht op vaccinaties gaan bestrijden, vanwege aanhoudend bewijs dat Rusland desinformatie over vaccinaties verspreidt.⁵⁴

In de alternatieve media publiceerde 'De Andere Krant' op 4 november een nieuwe editie. De editie is waarschijnlijk verspreid via het distributienetwerk van OnsNetwerk.nu en heeft 'Media' als onderwerp. 'De Andere Krant' gaat in deze editie in op de 'onbewezen' connectie tussen De Andere Krant en Rusland.⁵⁵ Het is nog onduidelijk wat het effect is van de fysieke verspreiding van de krant.

Implicatie: Invloed fysieke verspreiding desinformatie deels zichtbaar in virtuele dimensie

De invloed van desinformatie vanuit Rusland wordt mogelijk groter door de fysieke uitgave van alternatieve nieuwsbladen die onder andere waarschijnlijk desinformatie gelieerd aan Rusland publiceren. Toename van het draagvlak voor Russische desinformatie is waarschijnlijk gedeeltelijk zichtbaar in de virtuele dimensie, als pro-Russische berichtgeving in de alternatieve bladen 'Gezond Verstand' en 'De Andere Krant' verspreid wordt in de alternatieve en sociale media. De gevolgen van de aankoop van het Sputnik-V vaccin door Hongarije zijn nog onduidelijk. Enerzijds handelt Hongarije vaker in strijd met het EU-beleid en tast de aankoop van het vaccin de eensgezindheid binnen de EU waarschijnlijk niet direct aan.⁵⁶ Anderzijds heeft de aankoop door Hongarije mogelijk de barrière om het Sputnik-V aan te schaffen voor andere lidstaten verlaagd. Als blijkt dat de door de EU aangekochte vaccins beperkt effectief zijn en/of te traag en onevenredig verspreid worden, heeft Rusland de mogelijkheid de situatie uit te buiten door het Sputnik-V vaccin breder aan te bieden. Doordat de EU er naar streeft de ontwikkeling en distributie van vaccins zorgvuldig te begeleiden, is dit echter onwaarschijnlijk.

⁵⁴ <https://nos.nl/artikel/2355856-britse-inlichtingendienst-start-cyberoperatie-tegen-nieuws-rand-vaccins.html> (Geraadpleegd op 10 november 2020)

⁵⁵ <https://deanderekrant.nl/nieuws/de-andere-krant-media-2020-11-02> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

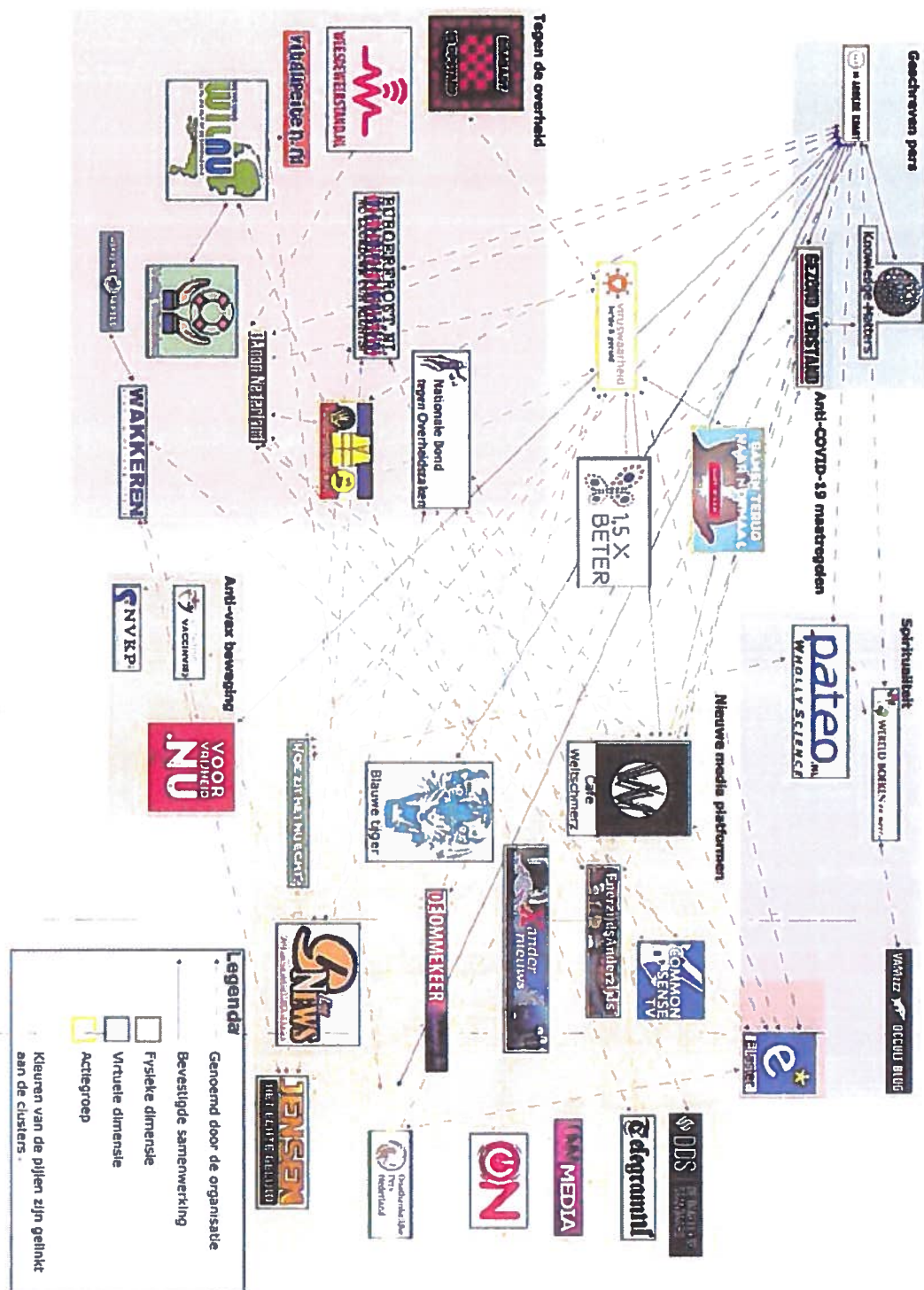
⁵⁶ <https://www.politico.eu/article/how-hungary-broke-the-eu-and-got-away-with-it-hungary-rule-of-law/> (Geraadpleegd op 9 november 2020)

Bijlagen

1. Netwerkoeverzicht
2. Virusnarratief
 - 2.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling virusnarratief
3. Rusland vs. EU narratief
 - 3.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling Rusland vs. EU narratief
4. Vaccinatenarratief
 - 4.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling vaccinatenarratief
5. 5G-narratief
 - 5.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling 5G-narratief
6. Middellange termijn scenario's
7. Medialandschap Nederland

Bijlage 1

Netwerkoverzicht

Netwerk van organisaties die des-/misinformatie verspreiden met betrekking tot de COVID-19 crisis. De gekleurde vakken tonen een aantal clusters. NB: Niet alle organisaties zijn reeds meegenomen in het netwerk

Bijlage 2

Virusnarratief

De kern van het virusnarratief is de wetenschappelijke discussie. Normaal gesproken worden verschillende hypothesen uitvoerig getest en onderworpen aan een peer review voordat deze gepubliceerd worden. Echter, door de grote tijdsdruk vindt er momenteel minder kwaliteitscontrole plaats en vindt de discussie omtrent de validiteit van de hypothesen niet meer plaats achter gesloten deuren. Hierdoor ontstaat er onduidelijkheid in het publieke domein over o.a. de rol van verspreiding door aerosolen, het nut van 1,5 meter afstand houden, wondermiddelen en de vraag of kinderen wel of niet besmettelijk zijn.

Het resultaat hiervan is dat (pseudo)wetenschappelijke onderzoeken continu resultaten publiceren die door de media worden overgenomen en voor waar worden aangenomen. Deze worden vervolgens net zo snel weerlegd door andere (pseudo)wetenschappelijke onderzoeken.

Momenteel is een sterke vermenging zichtbaar van verschillende bewegingen en narratieven rondom een kern van desinformatie omtrent het virus. Stichtingen als VirusWaarheid en Smart Exit presenteren zichzelf als 'alternatief RIVM' en pretenderen wetenschappelijke zekerheid in huis te hebben dat het COVID-virus niet gevaarlijk is, dat er nauwelijks mensen aan overleden zijn en vooral dat de COVID-maatregelen schadelijk zijn voor mensen in plaats van nuttig. Door de maatregelen te *framen* als inperking van 'grondrechten' en aanzet tot een 'politiestaat' vindt men aansluiting van andere groeperingen.

Deze combinatie van narratieven en bewegingen heeft zich geuit in een aantal demonstraties, waarbij het uit de hand gelopen protest van 21/06 leidde tot een heftige confrontatie tussen politie en relschoppers. Deze escalatie wordt door de actievoerders en sommige politici gebruikt om het narratief te versterken. Door alle ontstane ophef is VirusWaarheid in de afgelopen weken veelvuldig besproken in de traditionele media en heeft het hierbij herhaaldelijk kans gekregen haar narratief te verspreiden voor een groot publiek.

De grens tussen wetenschappelijk debat en misinformatie is niet altijd scherp in dit narratief, maar duidelijk zichtbaar is dat groeperingen (on)bewust aan de haal gaan met gedeeltelijke, verouderde of niet-relevante informatie om (niet-)handelen m.b.t. COVID-19 te rechtvaardigen. Daarnaast kunnen de tegenstrijdige berichten leiden tot onduidelijkheid/verwarring omtrent de waarheid.

Bijlage 2.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling virusnarratief

De kernonzekerheden 'opnieuw aanscherpen maatregelen' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het virusnarratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.

Scenario "Virusgekkies"

Na de laatste ronde van versoepelingen is de COVID-crisis beheersbaar gebleven, een nieuwe aanscherping van maatregelen is niet nodig gebleven. Hierdoor is de aandacht voor alternatieve narratieven omtrent het virus afgenomen en worden groepen als VirusWaarheid weinig serieus meer genomen. In traditionele media wordt enigszins spottend teruggekeken op de protesten van de 'Virusgekkies' tijdens de zomermaanden. Indien er ontwikkelingen zijn rondom COVID wordt de uitleg van het RIVM hierover door traditionele media gecommuniceerd en door het merendeel van de bevolking voor waar aangenomen.

Scenario "Tegen het Nieuwe Normaal"

Na de laatste ronde van versoepelingen blijft de COVID-crisis beheersbaar, een nieuwe aanscherping van maatregelen is niet nodig. De discussie rondom de noodzaak van bepaalde 'basisregels' (anderhalf meter afstand houden) blijft een bron van onrust en wordt sinds de zomer al in twijfel getrokken door actiegroepen en belanghebbende ondernemers voor wie deze regel omzetting betekemt. Regelmatig komen aanhangers van dit alternatieve narratief aan het woord in de traditionele media en niet zelden leidt dit tot demonstraties.

Scenario "Noodzakelijk kwaad"

Als gevolg van versoepelingen tijdens de zomermaanden heeft het virus kans gezien om zich te verspreiden in een tweede golf. De overheid ziet zich genoodzaakt de maatregelen opnieuw aan te scherpen om ineensstorting van de zorgcapaciteit te voorkomen. Het RIVM en vooraanstaande virologen kunnen overtuigend aantonen dat het niet naleven van de 'basisregels' tot deze nieuwe uitbraak hebben geleid, waardoor in de traditionele media niet alleen de aandacht voor alternatieve theorieën over het virus is afgenomen, maar deze ook geregeld worden ontkracht.

Scenario "Geen acceptatie"

Na de versoepelingen tijdens de zomermaanden heeft het virus kans gezien om zich te verspreiden in een tweede golf. De overheid ziet zich genoodzaakt een tweede *lockdown* af te kondigen. Toch zijn actiegroepen erin geslaagd de aandacht van traditionele media vast te houden en zwepen zij de bevolking op tegen de nieuwe invoer van maatregelen. De naleving van de tweede *lockdown* is beroerd en de handhaving ervan wordt door actiegroepen op grote schaal in traditionele media afgeschilderd als 'fascistisch' en 'het product van een politiestaat'. Demonstraties en onrusten komen regelmatig voor.

Bijlage 3

Rusland vs. EU narratief

In het Rusland vs. EU narratief komt naar voren dat de Russische media diverse complottheorieën voeden. Voorbeelden hiervan zijn berichten over het onder druk zetten van kleinere EU-lidstaten door de grotere lidstaten om Russische hulp te weigeren; dat het westen de impact van het COVID-19 virus overdrijft en dat NATO het COVID-19 virus gebruikt als excuus om hun steun aan de Baltische staten te beëindigen. Daarnaast stoken Russische media ook in het vaccinatie-narratief. Wat de Russische media daarmee o.a. proberen aan te tonen is dat Rusland de lidstaten van de EU helpt terwijl de EU/ Europese bondgenoten dat nalaten. Een van de mogelijke doelstellingen kan zijn dat Rusland probeert aan te tonen dat de EU niet in staat is om zijn eigen bevolking te beschermen.

Hoewel er relatief weinig Nederlandstalige desinformatie uit Rusland te vinden is, heeft deze desinformatie indirect wel degelijk invloed op Nederlandse belangen. Met name de Internationale organisaties waar Nederland vitale belangen bij heeft, worden geraakt door Russische narratief. Vooral aantasting van het draagvlak onder de Nederlandse bevolking voor EU-lidmaatschap kan door de verspreiding van desinformatie in potentie schadelijke gevolgen hebben.

Bijlage 3.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling Rusland vs. EU narratief

De kernonzekerheden 'eensgezindheid EU' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het Rusland vs. EU narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.

Scenario "Europa houdt stand"

De Europese Unie blijkt ondanks de vele crises weerbaarder dan gedacht. Russische desinformatie gericht op het tegen elkaar uitspelen van landen vindt geen doorgang bij traditionele media en is daardoor weinig effectief. Na initiële verdeeldheid weten de Europese leiders eensgezind een akkoord te sluiten dat een stabiel fundament biedt voor herstel in de nabije toekomst. Het draagvlak voor de EU neemt in de Nederlandse samenleving niet significant af.

Scenario "Eurosceptis"

Nederland en overige EU-lidstaten worden gericht beïnvloed door Russische desinformatiecampagnes. In de traditionele media worden op grote schaal narratieven overgenomen die verdeeldheid tussen Europese landen en de vermeende incompetentie van de Europese instanties uitvergroot. Sommige politici gebruiken de alternatieve narratieven om te scoren onder een euro sceptisch publiek en staan hoog in de peilingen in aanloop naar de verkiezingen. Ondanks kritiek uit de nationale politiek weten de Europese leiders zich te verenigen en een eensgezinde oplossing te vinden voor de crises.

Scenario "Anti-Europese minderheid"

De Europese leiders slagen er niet op tijd in om een gezamenlijke oplossing te vinden voor de huidige crises. Ondanks dat desinformatiecampagnes vanuit Rusland nooit echt het grote publiek hebben gevonden via traditionele media, voelt de Nederlandse regering zich in haar beleid tegenover Europa onder druk gezet door een vocale, anti-Europese minderheid. Ondanks uitgebreide analyses in traditionele media over het nut en belang van de EU voor een handelsland als Nederland klinkt de roep om een 'Nexit' op sociale media en onder politici steeds luider.

Scenario "Nederlands isolationisme"

De Europese leiders slagen er niet in zich te verenigen in een gezamenlijk aanpak om uit de crises te komen. Russische narratieven die de Europese verdeeldheid uitvergrooten gaan op grote schaal rond in Nederland, ook onder traditionele media. Politieke partijen gaan steeds vaker mee met de roep die onder de bevolking rondgaat rondom een Nexit. Op grote schaal wordt gesproken over een terugkeer naar de Gulden, over 'luie Italianen' en 'spijzieke Grieken' en over de noodzaak om de controle terug te vorderen uit Brussel.

Bijlage 4

Vaccinatenarratief

Het vaccinatenarratief trekt de veiligheid van COVID-19 vaccins in twijfel. Momenteel zijn er verschillende vormen van des-/misinformatie over vaccinatieprogramma's zichtbaar. Zo werd het narratief in het begin van de crisis voortgedreven door het idee dat [REDACTED] het virus heeft gecreëerd met het doel om de hele wereldbevolking te onderwerpen aan een vaccinatieprogramma. Bij dit vaccinatieprogramma zouden microchips ingebracht worden die 'de geglobaliseerde elite' in staat stellen om de wereldbevolking te controleren. In een andere theorie wordt aangehaald dat [REDACTED] als doel heeft de wereldbevolking uit te dunnen door middel van een vaccin of dat hij dit virus ontworpen zou hebben om veel winst te maken met de verkoop van verplichte vaccins.

De huidige coronacrisis en het uitzicht op een nieuw, grootschalig vaccinatieprogramma biedt een verdere voedingsbodem voor het vaccinatenarratief. De ontwikkeling van een effectief vaccin is namelijk in een stroomversnelling geraakt. Er zijn verschillende vaccins die op dit moment worden getest en in 2021 klaar voor gebruik moeten zijn. Door de tijdsdruk van het verkrijgen van een vaccin en de toenemende 'vaccin-race' tussen o.a. Rusland en de Verenigde Staten, insinueren anti-vaccinatie groepen dat er minder veiligheidscontrole plaatsvindt. Er worden onder andere vraagtekens geplaatst bij de testfasen van vaccinatieprogramma's en of hierin fases en/of belangrijke onderzoeken worden overgeslagen.

In Nederland zijn er een aantal actiegroepen die het vaccinatenarratief onder de aandacht brengen en op diverse manifestaties komt wantrouwen in vaccinaties terug. Het narratief is zichtbaar in traditionele media, maar wordt voornamelijk uitgedragen in alternatieve media en op sociale media.

Bijlage 4.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling vaccinatienarratief

De kernonzekerheden 'ontwikkeling vaccin' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het vaccinatienarratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.

Scenario "Einde crisis in zicht"

De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt na belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID. Het anti-vaccinatie narratief leeft onder de bevolking, maar het weet vooralsnog niet veel aandacht of aanhang te genereren. Daarentegen is in de traditionele media het officiële narratief over hoe het vaccin een einde kan maken aan de COVID-19-crisis dominant.

Scenario "Vaccin gevaarlijker dan virus!"

De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt na enkele belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID-19. Tegelijkertijd zaaien prominente figuren twijfel over bijwerkingen van dit eerste vaccin en dat een alternatief vaccin, dat pas later beschikbaar wordt, aanzienlijk veiliger is. De discussie laait op in de traditionele media. Anti-vaccinatiebewegingen krijgen in de traditionele media volop ruimte om hun alternatief narratief te presenteren. Het aantal aanmeldingen voor het vaccinatieprogramma ligt lager dan verwacht.

Scenario "Onverschilligheid"

Door onvoorziene tegenslagen in de ontwikkeling van een vaccin moet geconcludeerd worden dat een vaccin niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zal zijn. De traditionele media en het grote publiek reageren gelaten, de alledaagse situatie verandert immers niet en de aandacht ligt vooral op de andere zijde van deze crisis: de economische schade. Na initiele berichten over het mislukken van de testfase van het vaccin verdwijnt het onderwerp uit de belangstelling. Hierdoor geniet ook het alternatief narratief relatief weinig aandacht in de traditionele media.

Scenario "Vaccinaties geen oplossing"

Door onvoorziene tegenslagen in de ontwikkeling van een vaccin moet geconcludeerd worden dat een vaccin niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zal zijn. Na het uitbreken van een tweede golf met bijbehorende tweede lockdown smacht de bevolking naar een oplossing voor de medische en economische malaise waarin het land verkeert. In de traditionele media woedt discussie over de haalbaarheid van een vaccin en ontstaat ruimte voor de vraag of vaccinaties überhaupt nut hebben en niet gewoon gevaarlijke geldverspilling zijn. Dit alternatieve narratief wordt vocaal sterk uitgedragen door bepaalde actiegroepen die hiervoor veel ruimte krijgen in landelijke kranten en talkshows.

Bijlage 5

5G-Narratief

Het 5G-narratief is van januari tot eind juni 2020 prominent in de media aanwezig geweest. Het verhaal dat verspreid wordt is dat mensen door 5G vatbaarder zouden zijn voor COVID-19 doordat het immuunsysteem aangetast zou worden. In een andere variant wordt zelfs beweerd dat 5G het virus zelfs zou verspreiden. De oorsprong van dit narratief is nog onduidelijk. Mogelijk is het ontstaan in België of het Verenigd Koninkrijk en van daar uit verder verspreid via sociale media.

In Nederland bestaan meerdere besloten Facebook-groepen waarin mensen die tegen 5G zijn zich hebben verenigd. De grootste hiervan heeft ruim 33.000 leden en is op 24 maart van dit jaar aangemaakt. Daarnaast kwam de stichting 'Stop 5G NL' met enige regelmaat in het nieuws wegens het kort geding dat zij tegen de Nederlandse staat aanspanden. Deze stichting draagt haar narratief ook uit op haar eigen website.

Ondanks dat dit narratief meermaals ontkracht is en het kort geding verloren is, blijven aanhangers van deze theorie overtuigd van het gevaar van 5G. Zij verwijzen hierbij veelvuldig naar (pseudo-) wetenschappers uit de hele wereld die over de gevaren van 5G schrijven. Officiële metingen geven nog altijd geen indicatie dat de straling daadwerkelijk gevaarlijk is of gezondheidsschade op zou leveren.

De stichting heeft aangegeven in hoger beroep te gaan tegen de uitspraak van het kort geding. Alleen indien het hoger beroep wordt gewonnen, is het waarschijnlijk dat het 5G-narratief zal doorbreken in de traditionele media. In dat geval zal het aan invloed winnen, anders dooft het waarschijnlijk uit.

Bijlage 5.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling 5G-narratief

De kernonzekerheden 'voortzetting zendmastbranden' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.

Scenario "Vandalisme"

Na het verloren hoger beroep vinden gedurende de zomermaanden meerdere zendmastbranden plaats, uit politieonderzoek blijkt dat het nog altijd om eenmansacties gaat. Af en toe ontstaan er tijdelijk en lokaal wat problemen in het communicatienetwerk, maar de uitrol van 5G wordt niet serieus verstoord en de zendmastbranden zorgen in het algemeen voor afkeer tegen anti-5G activisten. Aangezien niemand op grote schaal hinder ondervindt van het nieuwe netwerk is er geen aandacht voor de inhoud van het alternatieve narratief in de traditionele media.

Scenario "5G is niet oké"

De rechter gaat tijdens de behandeling van het hoger beroep mee met de actiegroepen die beweren dat er nog niet voldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van 5G-straling op de volksgezondheid. De overheid is daardoor genoodzaakt de uitrol van 5G tijdelijk stop te zetten. Daarnaast is deze uitspraak ook het startschot voor een nieuwe golf van zendmastbranden. Traditionele media proberen de rechterlijke uitspraak te doorgronden door regelmatig activisten uit te nodigen voor interviews in kranten en talkshows op TV, hun boodschap heeft door de rechterlijke uitspraak aan legitimiteit gewonnen.

Scenario "Narratief dooft uit"

Nadat de politie een aantal verdachten arresteert komt er vrij abrupt een einde aan de zendmastbranden. De activisten verliezen het hoger beroep en de uitrol van 5G verloopt voorspoedig, waardoor het narratief steeds meer uit beeld verdwijnt. Mensen ervaren geen last van 5G-frequenties en het narratief lijkt daardoor steeds ongeloofwaardiger. De traditionele media heeft totaal geen aandacht meer voor het onderwerp en het narratief zakt weg naar een zeer kleine kring op sociale media waar complottheorieën rondom technologie altijd al rondgaan.

Scenario "Stralingsdebat"

De rechter gaat tijdens de behandeling van het hoger beroep mee met de actiegroepen die beweren dat er nog niet voldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van 5G-straling op de volksgezondheid. Dit leidt weliswaar niet tot een toename van het aantal zendmastbranden, maar is wel het startschot voor een breed maatschappelijk debat in de traditionele media over de noodzaak van steeds verdergaande technologie en de impact die dat mogelijk zou kunnen hebben op de volksgezondheid. De anti-5G activisten zijn hierin een vocale groep die regelmatig verschijnen in traditionele media en uitgebreid de kans krijgt haar verhaal te doen.

Bijlage 6

Middellange termijn scenario's

Onderstaande scenario's zijn gebaseerd op een vast aantal drijvende krachten achter des-/misinformatie. Over deze drijvende krachten worden onderbouwde aannames gedaan, die leiden tot een *baseline* scenario (het meest waarschijnlijke). Vervolgens wijzigen we één van de onzekere aannames om tot een plausibel alternatief scenario te komen. Tot slot wijzigen we een aanname waarvan het zeer onwaarschijnlijk is dat deze zal veranderen om tot een *wild card* scenario te komen.

Scenario "Baseline"

Het bereik van en vertrouwen in de NPO en traditionele media blijft groot. De traditionele media blijven de overheid bovendien steunen, dus zelfs met het uitbreken van een tweede golf in het najaar blijft de grote meerderheid van de Nederlandse bevolking overtuigd van de effectiviteit van de Nederlandse aanpak. De tweede golf wordt tijdig gesignaleerd en blijft beheersbaar. De verslapping rondom het naleven van coronamaatregelen zet door. In aanloop naar de verkiezingen groeit de invloed van des-/misinformatie op bestaande maatschappelijke spanningen met als doel het politieke debat op scherp te zetten. Politici en beroemdheden zijn dan ook steeds vaker verspreiders van des-/misinformatie.

Scenario "Plausible alternative"

Het bereik van en vertrouwen in de NPO en traditionele media blijft groot. De traditionele media blijven de overheid bovendien steunen, dus zelf met het uitbreken van een tweede golf in het najaar blijft de grote meerderheid van de Nederlandse bevolking overtuigd van de effectiviteit van de Nederlandse aanpak. De tweede golf wordt tijdig gesignaleerd en blijft beheersbaar. De verslapping rondom het naleven van coronamaatregelen door een deel van de bevolking leidt tot afkeer bij de rest van de Nederlanders. De voor- en tegenstanders van maatregelen komen rechtlijnig tegenover elkaar te staan, wat de samenleving sterk polariseert. In aanloop naar de verkiezingen groeit de invloed van des-/misinformatie op bestaande maatschappelijke spanningen met als doel het politieke debat op scherp te zetten. Politici en beroemdheden zijn dan ook steeds vaker verspreiders van des-/misinformatie.

Scenario "Wild Card"

Het algemene bereik van de NPO en traditionele media blijft groot. Een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking verneemt via deze kanalen het officiële narratief. In de loop van de zomer vindt een doorbraak plaats in de zoektocht naar een effectief vaccin, waardoor het realistisch wordt dat deze in het najaar beschikbaar komt. Er is veel onduidelijkheid omtrent de veiligheid, de werking en de beschikbaarheid van het vaccin. Des-/misinformatie narratieven van verschillende bronnen (anti-vaxx, niet-Europese statelijke actoren, complottheoretici) spelen in op deze onzekerheid. Het resultaat hiervan is dat de Nederlandse bevolking weinig animo heeft om gebruik te maken van het ontwikkelde vaccin.

Bijlage 7

Medialandschap in Nederland¹⁵

LIMC hanteert drie verschillende categorieën media binnen het Nederlandse medialandschap: Traditionele media, Niet-traditionele media en Alternatieve media.

Traditionele nieuwsmedia: Bedrijven en organisaties die vanuit journalistiek oogpunt nieuws en/of actualiteiten aanbieden, gebruik makend van de journalistieke principes van hoor en wederhoor. Deze nieuwsmedia zijn vaak wel gelieerd aan een bepaalde politieke kleur, maar rapporteren wel genuanceerd.

Niet-traditionele media: Nieuwsmedia die niet algemeen nieuws en/of actualiteiten aanbieden, maar bijvoorbeeld specifiek over een bepaald onderwerp of vanuit een bepaalde blik op de wereld. Deze nieuwsmedia kunnen minder genuanceerd zijn dan traditionele nieuwsmedia, of volledig ongenueanceerd.

Alternatieve media: Bronnen die een alternatieve zienswijze bieden dan de (niet) traditionele media.

Traditionele media

- Algemeen Dagblad (AD)	- NRC
- De Telegraaf	- NU
- De Volkskrant	- Reformatorisch Dagblad
- Het Financieel Dagblad	- RTL Nieuws
- Het Parool	- Trouw
- Metronieuws	- Tweakers
- Nederlands Dagblad	- NOS

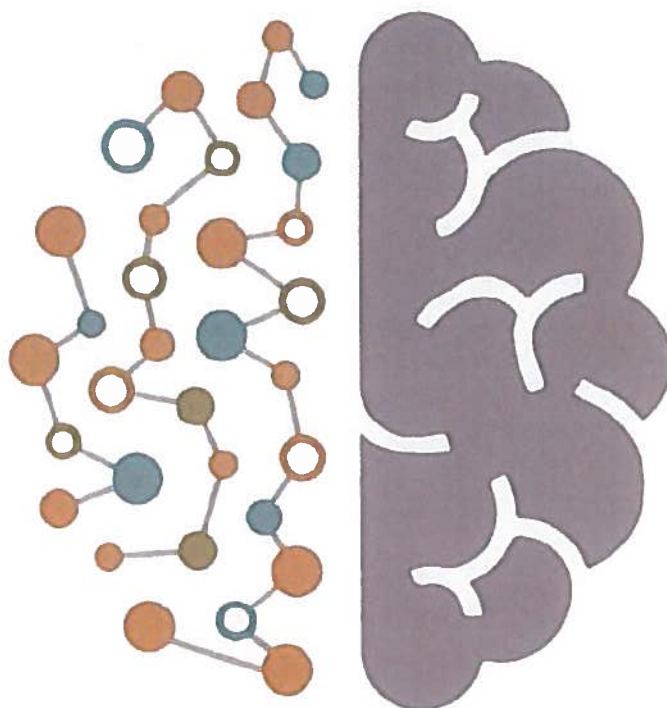
Niet-traditionele media

- De Dagelijkse Standaard	- Joop
- Dumpert	- Libelle
- Elsevier	- LINDA.
- Geenstijl	- Shownieuws
- Hart van Nederland	- Vrij Nederland
- In de Buurt	

Alternatieve media

- Actiegroep Containment Nu	- Stichting Vaccinvrij
- Boublog	- Stop 5G NL
- Café Weltschmerz	- The Post Online
- Common Sense TV	- Veren of Lood
- [REDACTED]	- VirusWaaizin/VirusWaarheid
- Frontnieuws	- WantToKnow
- Nationale bond tegen overheidszaken	- Welingelichte Kringen
- Ongehoord Nederland	- Xandernieuws
- Saltmines	

¹⁵ LIMC weekly update brief 20200622 Medialandschap

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

@

CONTACT US

LKol Tonnetkazerne
Eperweg 141
8084 HE 't Harde
Gebouw 230

@

limc@mindef.nl

